

կատարել շուտապիտ, ժամանակ չի տու-
լու համար Տաճկներուն որ ծովափին
վրայ յարձակուած գործեն։ Իրենց մեկ-
նունը շարժարուեցաւ անվտանգութեան
հետեւ մը որուն նմանը չէ։ անհունա-
կերպ մեր երկրին մէջ այս պատերազ-
մին ընթացքին»

Ու ժեշտը Պոէր մէջ կը բերէ՝ ամ-
բողջութեամբ Տերան թէքեանի յոգ-
ուածին ճշմարտապէս գեղեցիկ ու խոր-
հորդանշական վերջաբանը, ուր նկարա-
գրուած է անանոց փնջացումին համար
բռնկուած խորոյկը, «հոյակապ ու տրու-
մազեցեցիկ ողջանգը նախախնամութեան
և Ազատութեան»։

Եւ «Էջ» տը Բառի» աշխատակիցը
կը վերջացնէ իր յօդուածը հետեւեալ
տողերով.

«Ստուգել, Բ'նչ զարմանալի աբ-
կած, յանձնուած մեր յուզեալ հետաքրք-
րութեան Այս պատերազմին մէջ պատ-
կերն է ան, թէ Շաթարխանի եջ
մը...»

«Արեւ» ուրախ է, ու իր աշխատա-
կիցը՝ Փրանսուայ նաւային սպայ Տերան
թէքեանի նպարտ պետք է ըլլայ որ այս
թերթին սամանուած գրութիւն մը ի
վերջոյ ծառայէ այսպէս եւրոպական մեծ
մամուլին մէջ ապրանքաւոր հրաշալիսա-
թին զորոյցը Սուէտոյ գիւցաղներդու-
թեան և համարաւ անոնց գերակատար-
ներուն քաջագործութեանը, ինչ որ նախ
իրենց յետոյ բոլոր Հայութեան համար
պարծնաբեր և հպարտութեան պատճառ
մըն է, տեսակ մը հոգեկան արտի այս
ժանրաբանութիւն օրերուն մէջ.

Մ. Ս. ԿԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՐՈՆԻԿ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

ՉԷԶՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐԶ(Է)

Ինչքէն է սակայն թէ Պուլկարիոյ
գէժ այսպիսի բերտ ու ճնշողական վար-
մունք մը, անանկ ասեմ մը ուր այս
վերջինը պատճառաւ չեղով էր, որ աս-
տիկան համաձայն էր Դաշնակիցներուն
կողմէ հանդիսաւոր առիթներով յայտա-
բարուած քաղաքա-քաղաքական սկզբունք-
ներուն, պղծիկ ազգերու անկախու-
թեան և իրաւունքներուն յարգանքին
վրայ հիմնուած։ Ըսել Պուլկարիոյ, որուն
քաղաքական իրաւունքն էր չեղողութիւն
պահել ինչ որ էր իր փառքը կամ
ատոր մէջ կը տեսնար իր շարքը «Պէտք է
որ մեզի միանա թուրքերոյ գէժ յար-
ձակելու համար, այսպ թէ ոչ պատերազմ
կը հրատարակենք քեզի գէժ և կը բռ-
նաբարենք զու չեղողութիւնը»։ ասիկա
բնաւ տարբերութիւն չգիտի ունենալ
Գերման. պատերազմավարութեան բերտ
և այնքան դատապարտուած մէթոտե-
րն, որոնք քաղաքակրթ աշխարհի
զայտրթն ու նողկանքը հրաւիրեցին իր
վրայ։

Այս անսակ թերազդութիւն մը կամ
ստաջարկ մը, յոյն կառավարութեան մը
կողմէ, հասկնալի է հոգեբանօրէն և ան-
պատճառ պետք չի կայ զայն վերաբեր-
ւու անոր քաղաքական հոտաութեանը
կամ հետախուսութեանը։ Պուլկարիոյ գէժ
տղջային տեսութիւնը և զայն հարուա-
ծելու, տկարացնելու զօրաւոր փափաքը
սակ պիտի բաւէին մզելու յոյն պետա-
կան մարզիկը այսպիսի ծրագրի մը յղաց-
ման։

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն իրենց ճշ-
մարիտ շարժանքը, զէպքերը մինչև
հիմա իրաւունք տուին այդ Պետական
մարզը, ըլլալ Տարաւանքի, ըլլալ Պուլ-
կար միջամտութեան լսնորոյն մէջ։ Այս
քանի ինչ իր Թուի արտօնելէ չէլէն չե-
ղողապաշտները տեսակ մը սրտնեղու-
թիւն և զայրոյթ յայտնելու Դաշնակից-
ներուն գէժ, զիրենք ժամանակին մտիկ
ըրած չըլլալուն, իրենց խնամուած խոր-
հորդները արժամարան, և մանաւանդ
իրենց անհաղ թշնամին Պուլկարը հո-
ղային կարեւոր շնորհակցութեամբ նպաս-
տաւորել ուղած ըլլալուն համար Տե-
սակ մը գէժ է որ կ'ընեն այժմ, Դաշ-
նակիցներուն գէժ, մասնաւոր Մեծն-
Բրիտանիոյ, որուն գերանապիտութիւնը

վարեց ծանօթ բանակցութիւնները Պուլ-
կարիոյ հետ։ Էլ թուին ըսել՝ «մեզի
կարեւորութիւն չի տուի, Պուլկարիան
սիրաշունչ ուղեցիք, մեր քաղաքա-գիւ-
նաւորական յղացումները արժամարնեցիք
և հիմա մեզի կը գիտէ՞ք կոր ազատելու
համար փորձանքն, զոր մենք ձեռք
նանիլ ըրինք ընդունայն, և զոր ձեր
ձեռքերովը պատրաստեցիք... Դաշնի որ
այսպէս է՝... Դոպէ՞ք ձեր զլխուն ճարը
տեսէք...»

Մեծ իրապարեւ՝ Պրիմարը ըսած է
խօսք մը զոր տեղն է հոս յիշել. «Այս-
րոյր միջոյն քաղաքական վիճակ մը
չէ։ Դաշնակցութեան անսակցութիւն, Յոյնե-
րուն զգայած դատութիւնը կրնայ բացա-
արուել և հասկցուի, բայց քաղաքա-
կան տեսակցութիւն անխնայութիւն մըն
է լոկ։ Պուլկար վստայը չանցնեմաւ, ան-
հետաքրքր չէ անով. ընդհանրակը՝ ասելի
մեծ և երկիւղալի է քան երբեք։ Ու ե-
թէ Դաշնակցութեան մեղադրելի են յայն
Յոյնեան՝ իրենց հաշիւներուն մէջ սը-
խարած և Պուլկարիոյ հետ սիրաշունչ
քաղաքականութիւն մը մշակած ըլլալ-
ուն համար, հապա ինչ կերպարանքով
պէտք է երեւայ յունական նոյն աչքե-
րուն։ Գերմանիան, որ Պուլկարիոյ հետ
գաղտնի դաշնակցութիւն մը կ'ընէր է,
Յունաստանի դրացի, զաշնակցից ու կեր-
պիւ ինչքէն քաղաքակրթ Մերպիային գէժ
Ամիսներ առաջ, Յոյնքը կը պա-
հանջէին, պատերազմի սկսելէ առաջ, որ
Պուլկարիոյ բռնելը թեր կամ գէժ գիր-
քը յայտնի ըլլար։ Ան իրենց փափաքը
լրացած է այժմ. Պուլկարիա իր դիրքը
երկու ամիս է որ որոշեց լնջուց. ին-
չու չեն շարժիր, մանաւանդ որ այժմ
բարդապէս ալ պարտաւոր են ասոր, ըստ
Մերպիայի հետ իրենց ունեցած դաշնա-
կցութեան։ Պիսի առաքելն թէ Գերման-
ները և Աւստրիացիները հիմա շատ ա-
ւելի զօրաւոր են ու մօտ Պալատներուն
մէջ՝ քան անցեալ ապրիլին։ Բարձր. բայց
ստանց ներկայութեամբ խանգարուած
ուժերու հին համեմատութիւնը վերա-
հաստատելու համար Դաշնակիցները խոս-
տացած էին պէտք եղած թիւով օգնական
զօրք տրամադրել Մերպիոյ և Յունաս-
տանի. ու զեւ աս՝ խիստ կարեւոր նկա-
տողութիւնն ալ կայ ընելիք որ Յու-
նաստանի միջամտութիւնը շատ հաւա-
նականաբար պիտի մզէր Ռուսիային իր
օրինակին հետեւելու։ Ուրեմն...»

Տրուած ըլլալով բոլոր այս բանե-
րը, մարդ կը փորձուի կասկածի տակ
գնել կոնստանդնուս գաւիթին առաջն-
կութիւններուն յետին անկողնութիւնը,
և խորթ թէ անոնք կ'ընեն ձեռակեր-
պութիւն մը, ճարտար հնարք մը եղած
ըլլալ յունական անհաղի անկողնակի
չեղողութիւնը պահել պահպանելու հա-
մար, առանց զարկելու Դաշնակիցներուն
բարեկամ ձեռնադէմ և անոնց տնտեսա-
կան ու ալ կարգի թանկարկին բարեա-
ցակամութիւնները շահագործելու։ Բաւա-
կան նըքստիւ էին յոյն քաղաքագետ-
ները խորհելու համար որ Դաշնակից տե-
րութիւնները չի պիտի ուղեկի Պուլկար-
իոյ հետ վարուել զերմանական ոճով և
զրուցեամբ, երբ մանաւանդ անոնցմէ
մին Ռուսիան էր, ուր տէրութիւն մը
վերջացաւ...»

Անցեալ ապրիլին՝ Յունաստան, շար-
ժիւղ համար կը պահանջէր Դաշնակից-
ներին երախտաւորել իր հողալիմ անբող-
ջութիւնը ընդգէժ Պուլկարիոյ ո' և է որոնք
ձգուցեալ. այսօր Գերմանիան է որ
տուած է իրեն նոյն ապահովութիւնը,
որպէսզի տեղը հանդարտ մնայ, թէ ինչ
կ'արմէ խօսքը կամ խոստումը պետու-
թեան մը որ իր նախաբարտաւորին բեր-
նով պաշտօնաւոր «քուրճի կտոր» ան-
ուանեց Պուլկարիոյ չեղողութեան դաշ-
նակիցը, ապազոյն ցոյց պիտի տայ զայդ
Յոյնեանք ինչքէն ասիային, Բ'նչպէս որ նե-
րկի է տակաւին յուսաւ, ի վերջոյ չի
բռնին այն ուղեւորութիւնը զոր ցոյց տուաւ
իրենց հեղինակութեան գիտակցութիւնը
մարմնապետ պետական մեծ մարդը, վե-
նիզէլու. իր միակը որ համապատաս-
խան ըլլայ յունական քաղաքականութեան,
չանքուն և պատուոյն։

ԴԷՏ

«Երազ ու վիճ» — Լոյս տեսաւ Ար-
սէն-Երկրորդի «Երազ» պատմութեան
հատուածն, «Երազ» ու վիճը, վա-
հան թէքեանի յառաջանումով կը
պարուսակէ քաղաքի գեղեցիկ էջեր
Գր. Ե. ԴՐՅ. ՈՂՅ.

ԱՂԵՏԻ ԵՒ ՏԱՌԱՊԱՆԵՐԻ

Ա Շ Ե Ա Ր Հ Ի Ց

(Այց թիւհայ փախստականներին)

IX

Մեր վերաբերմունքը կը լինէր թե-
թեւաշեաց և դատողութիւնը՝ տար-
րինակ, ինչ թեւածա բոլոր թերութիւն-
ներին համար եղակի պատասխանատու
համարէինք էլ միանշանակ գործող մար-
միները։ Սրանք ստակ լիազօրութեան գոր-
ծադիր օրդաններ են, որոնք միայն այն
և այնքան կարող էին անել, ինչի մէջ
ձեռնհասութիւն ունէին նրանք՝ իրանց
կազմով և գործունէութեան ծաւալով ու
որակով։

Պատասխանատուն՝ հայ հասարակա-
կան կողմիցիւմ է։ Մանր պատասխանա-
տուութիւնն ընդհանր է այդ կողմիցիւմ
մէջ արեւադարձ խառնարան խօսքի
արտասանող, ազդեցողութիւնը վայելող, ա-
ռաքին դիրքեր բռնող կարմախորտ-
թիւնները վրայ։

Առաջին անգամ չէ, տարաբաղա-
ւար, որ մերկապարանոց և անթերի չա-
փերով հանդէս է դալիս հայ հասարակա-
կան հաւաքականութեան անակոխութիւնը.
եւ որպէս զի ներկայ դէպքը բազմակող-
մանօրէն լուսարանել կարողանանք,
պէտք է տանք մենք այստեղ մի փոք-
րիկ տեսութիւն ներածական բնուո-
րութեամբ։

Ամէն անգամ, երբ հայ հասարակու-
թիւնը կարգի է դրացել այս կամ այն
չինքնաբեր գործի նախաձեռնութեան կամ
կամեցել է իր աղապին որ և է մեծ
յօքեղանի տնտեսապատրուութիւնը յաւեր-
ժացել կուտարական մի հանրայնա-
կանով, նա յառել է իր աչքը դէպի էլ-
միածին և ամբողջ գործի ձեռն ու բո-
վանդակութիւնը, որակն ու ծաւալը վե-
րադարձել նրան անպայմանօրէն Միւս
կողմից՝ ամէն անգամ, երբ տիրել է
հայ կեանքին համաժողովրդական մի
ծանր աղետ կամ վրա է հասել մի բա-
ցառիկ գրութիւն, մի լուրջ մօտենալ, որ
ակտիվ քաղաքականութեան պահանջ է
գրել հրապարակի վրայ, այդ բոլոր դէպ-
քերում հայ հասարակական կողմիցիւմ
ճկել է իր վիզը համաձայն հայ կաղ-
մակերպութեան «ուժեղ բազիկ» առաջ և
անցիսակ ու անցնալու ենթարկել նրա
հրապարակութիւններին։

Մայիսի այդ երկու մարմիններն ալ
— թէ՛ էլ միանշանակ և թէ՛ հայ կուսակ-
ցութիւնը — ամէն մէկը իր տեղում և
իր հերթին, կարգի ունեն մենքից առաջ
հայ հասարակական կողմիցիւմ ներթա-
կան խոշոր սփանդակութիւններին, որ-
պէսզի կարողանան իրանց նախաձեռնած
հանրական գործերն ի կատար ածել.
նրանք ուղղում են հայ ժողովրդի հա-
ցէին հազարներու կողմ, միւրում ադի-
ստացանքը՝ նուիրաբերելու համար որ-
քան կարելի է շատ փոքր՝ ծով կա-
րիքներին բաւարարութիւն տալու հա-
մար։

Եւ Բ'նչ է լինում այդ բոլորի հե-
տեւանքը։ Այն, որ հայ ժողովրդը կա-
թիւններով թէ ատուներով՝ տուլիս է իր
թիւները, առանց փախստական մասնակ-
ցութիւն ունենալու գործի կազմակեր-
պութեան մէջ, առանց վճարական ձայն
ունենալու նրա եղանակի և ծաւալի նը-
կատմամբ կայացած որոշումներն մէջ և
առանց հաւանական կոմիտէ ունենալու հը-
րապարակի վրա դրած կապիտալի գոր-
ծադրութեան կողմնակի, նպատակի
բաշխման ձեւերի վրա։

Այդ տարբերակ հակասութիւնը տը-
ւողի է ստացողով, կամ մասակարարողի
և գործողի — ասելով պարզ՝ հայ ժողովրդի
և ինչպիսի մարմիններին — փոխ-յարաբե-
րութիւններն միջև, հայ հասարակական
գործերն այդ անորոշ կապութիւնը
եղել է միշտ ամենամեծ պատճառ գոր-
ծի թուլ, թերէ կազմակերպութեան, նրա
կազմ-կաղ առաջադիմութեան և հասա-
րակական իրաւացի գործութիւններին
ու անխտանալութիւններին Որովհետեւ կա-
պիտալը տուլիս է հասարակական կողմի
տիրել, որոնք չեն կուլիլ յառապէս այդ
գործին ողջ հաւաքականութեան ճնա-
րական ջոհներով, ուստի նրանք մէջ
չը կայ իրաւական պայմանի եւ պարտա-
կանութեան փոխ-յարաբերութիւն. Հա-

տարակական կողմիցիւմ չունի փաստա-
կան իրաւունք իրաւագրած և հարկ եղած
դէպքում պատասխանատուութեան կողմի
գործի ղեկավար մարմիններին, իսկ վեր-
ջիններս չունեն իրաւական պարտաւա-
նութիւն հաւանաւորութեան նշանաւ գրաւա-
տու հասարակութեան առաջ, իսկ մի տեղ
ուր աղապին-հասարակական գործերի
ղեկավար մարմինները չեն անցնում
ընտրական պայքարի բովից և չուն-
են հասարակական պատասխանատուութեան
պարտաւորակցութիւն, այնտեղ հասարակա-
կան գործերի ղեկացող լինում է միջա-
անկարգութեամբ, անկազմակերպ և անկոմե-
տոյ։ Այնտեղ ապա գործում է կամայա-
կանութիւնը՝ անհատ թէ գրուպայի
կողմից, այնտեղ տիրում է անարեւմտ
և ուրիշ շատ ու շատ բաներ, որոնց
մասին չէ լինում գործողաբար ազատ
խօսել։

Այդպէս է եղել և դեռ միշտ այդպէս
է մեր մէջ բոլոր հանրաշահագործող գոր-
ծերի գրութիւնը։ Այդպէս է նաև ներ-
կայիս, երբ երկու խոշոր գործերի գլուխ
են կանգնել վերոյիշեալ մարմինները.
էլ միանշանակ կամ վառական հոգեւորական
— թիւնը գաղմկանական գործի գլուխ
և հայ կուսակցութիւնը՝ կամաւորական
շարժման գլուխ։

Մի հատիկ դասակարգ կայ միայն
մեր մէջ, որ արդի հասարակականագի-
տով ճիշդագիտ կարող է և կազմակեր-
պութիւնը ընդունել է նման գործերի գլուխ
կանգնել, և կիրառել բացիօնել տնտե-
սութեան, կազմակերպութեան ու կոմիտ-
բոյի սկզբունքները։ Դա խոշոր բուր-
ժուական է, կապիտալիստներն պատ-
կանելի գրուպայի մեր մէջ։ Սակայն
ընդհանրապէս հպատակ, մանր աղբերի
և մասնաւորապէս հայերի մէջ, խոշոր
բուրժուական չէ ապրում — և շահա-
ղորդութեան չէ դուռն ապրում — իր աղ-
գային-հասարակական իրաւունքները
ակտիվ և գրուպայից չէ մասնակ-
ցութիւնը մեր մէջ, ինչպէս և աղապին
ստորինման մէջ, ինչպէս և աղապին
քաղաքական և քաղաքացիական հարցե-
րին։ Այդ բուրժուականային և նրա ստա-
րտիկանային ինտելիգենցիայի այդ հա-
նապաղ հրաժարութիւն մասին՝ իր աղա-
յին-հասարակական իրաւունքներն ու-
րոյն բովանդակութեան հոգեւոր՝ մենք
յաճախ առիթ ենք ունեցել պատճառա-
բանով խօսելու ուրիշ գրուածքներում,
ուստի այստեղ չեն ծանրանայ փաստի այդ
կողմի վրա։

Հայ բուրժուական մասնակցու-
թիւնը՝ հանրական գործերին՝ շարժանց
կրաւորական է, ինչ չանեց՝ զօրով ու
ղծկամակօրէն է։ «Աղապին գործիչներին»
կողմից և շոյող գործի գիմունքներից յե-
տոյ, նուիրաբերութեան է նա մի բան՝ իր
այսպիսի տնտեսական «բարեկամական կա-
պիտալ» և գրաւով վերջացած համա-
րում իր դերն ու մասնակցութիւնը։ Եւ
ինչպէս դիւղացին, արհեստաւորը, ման-
րակաւաւոր, բանտոր անդիտակ են՝ ի-
րանց տուած կօպէնները համար խելացի
անտեսութեան և նպատակին ուղղված
գործադրութեան պահանջներ անելու
հրապարակով, այնպէս էլ բուրժուան
անտարբեր է քաղաքական իր տուած կը-
րիկ գործարարին համար նոյնօրինակ
պահանջներ անելու։

Միջնակ և թէ բուրժուական, արեւ-
տեսական այդ տիրող կաթիլներն մեր
մէջ, կուսակցի և ակտիվ մասնակցութիւն
ունենալու մեր հանրական գործերին, իր
ձեռքը կենտրոնացնել գործերի ղեկավա-
րութիւնը, իր խոտաղցի վերապիտու-
թեան ենթարկել հենց իր նուիրած «բա-
րեկամական կապիտալ» գործադրու-
թեան և տնտեսութեան ձեւերը — մա-
նաւանդ ներկայ օրերին երբ քաղաքա-
կան հարկեր հազարներ գրիցեն հրապա-
րակի վրա — այն ժամանակ մեր հանրա-
կան գործերի ղեկացող թէ կը խուսա-
փէր շատ բացասական ուղեցոյց մօտենա-
ններից և թէ ինքը գործը կը գրվէր կա-
մակերպական ամբողջ, տեսական հիմքերի
վրա և առաջընթացութեան զարկ տուող
բարենպաստ պայմանների մէջ։ Դադու-
նիք չէ ոչ ոքի համար, որ արժեքների
բացիօնել տնտեսութեան, գործի խելացի,
նպատակաւոր, ֆունկցիոնի, բազմա-
ցիւղ կազմակերպութեան ամենամեծ չա-
փերով ընդունակ է ձեռնառաւ է խոշոր
բուրժուական, որովհետեւ կապիտալիս-
տական սխառնի էմիներտ յատկութիւն.
ներն են կազմում գրանքը։ Եւ այնտեղ

ուր բուրժուական ստանձնէ իր ձեռքը
գործերի ղեկավարութիւնը, այնտեղ ա-
մենից առաջ կը վարարեն «ուրիշ» (աղ-
գային) փոփոխի՝ հետ վարարու մեր մէջ
ընդունված ձեւերը, այնտեղ կը վերա-
նայ անտեսութեան կամայական-փառա-
յական սխառնի, բաղդակները, այն-
տեղ տեղ չեն ունենայ անփութութիւնը,
թոյլ ու անտարբեր վերաբերմունքը։

Այդ քաղաքական, արժամարանքի հա-
ւասար անտարբերութիւնը պահպանող
բուրժուական նաև մեր օրերին՝ չնդած
ու չպարած աղէտի շրջանում։ Բուրժու-
ական իր նտուար ինտելիգենցիայով՝
կրկին ապացուցեց, որ բացի իր «բարե-
գործական կապիտալից» չունի նա ժա-
մանակ ու տրամադրութիւն — չունի ոչ
մի կենսական շահագործութիւն — ու-
չապրութիւն զարմանք և կուսող վատ-
նելու իր աղապին իրականութեան թե-
կուղ անօրինակ անցողութիւնը համար։

Առէք փողը և վարմեցէ՛ք ու գոր-
ծեցէ՛ք ինչպէս ուզում էք. սրանով վեր-
ջանում է իմ բաժինը — Անա հայ կա-
պիտալիստի լուրջայն պատասխանը դի-
մող «աղապին գործիչին» և աղապին
աղապին հասարակական իրականութեան
հանդէպ։

Իսկ «աղապին գործիչներն ու փոք-
րիկները» հենց այդպէս էլ ուզում են.
նրանք էլ ունեն իրանց լուրջայն պա-
տասխանը կապիտալիստի հանդէպ. «Տը-
ւէք միայն ձեր գրաւը, դուք մի՛ ան-
հանգստանաք, ամէն բան կ'իրթայ իր
կարգին»։

Հայ իդէալիստները չեն հասկանում,
որ «բարեկամական կապիտալով» չէ կա-
րելի աղապին կուտուրա ստատուանդ
և ոչ էլ աղապին աղէտներ մարքել, այլ
ամէն բան դուրս կը գայ կիսատ-պատու,
կարկատան պալատիկներ։

Մեր քննական դիտողութիւններին
ներկայ կապիտալիստները գուր է այն
հարցը, թէ ինչ վերաբերմունք ունե-
ցաւ կապիտալիստ բուրժուական դէպի
կամաւորական շարժումը։ Ստորեւ, մեր
խօսքը պիտի վերաբերէ նրա բնած դի-
քին դէպի դաշնակցական աղէտը։

(Մտակ) Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐԵԱՅԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

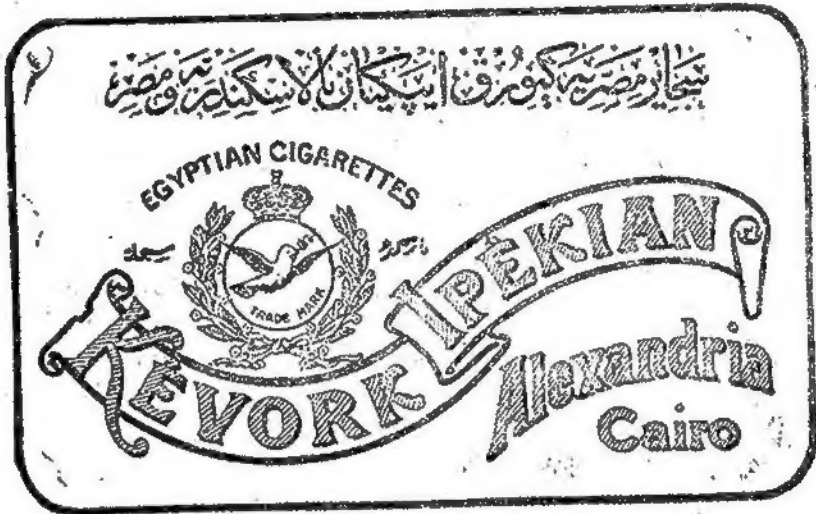
Օսմանեան իտորոգարանը բացուե-
ցաւ սեպտ. 23ին

ԳԵՈՐԳ ԻՓԵԿԵԱՆ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ԱՆԴՐԵԱՍ ՄԿՐԵԱՆ
ՆԵՐՍԻՍԻԱՆ

Բիւ. Սեւասթրիս, 1 (Յունաց Ագրոֆ ազգական
վարձարանին նստել)
18 տարեկ է վեր Աղեքսանդրիա
հաստատուած եմ: Ներկի, դարդա-
նկարի, նշանատախտակի (թապէլա),
իւղանկար պատկերներու և լուս-
անկարչական ֆոներու վերաբեր-
եալ կատարած աշխատութիւննե-
րովս վաճ թողուցած եմ Եւրոպայի
յաճախորդներու Գիներս՝ միշտ Ա-
բաքներէն սուղ, իսկ Եւրոպայի
արհեստակիցներէն աժան եմ:

ՏՈՐՔ ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
ՎԱՍԵՍԱԼ ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԻ

ՄՈՒՍԻԻ, ՇԱՐԱ ՊԵՏԵՆ ԵՆ ՆԱԶԵՏԵՆ ԹԻՒ 10, ԳԱԶԻՐԻ
ԹԻԼԵՏՈՆ, ԹԻՒ 35-37

Հիւանդներ կ'ընդունի առա-
ւօտեան ժամը 8էն մինչև իրիկունս
ժամը 7ը:

Ականանքը կը մաքրէ ու կը քա-
շէ առանց ցաւի: Ականանքու հա-
մար ոսկիէ, քառուկէ կամ Ամերիկ-
եան վերլին գիւտ եղող ուրիշ առ-
եակ ներթերէ քաւրոն կը չինէ ա-
ռանց զոգտնակի կամ քիմիք վրայ
բան մը դնելու:

Բոլոր գործերը մաքուր եւ
խզէի մտքը կը կատարուին:

Մարդ կեանքին մէջ անգամ
մը ծախսելով կ'ազատի անհանելու
անտանելի ցաւերէն եւ հանգիստ
կ'ապրի:

Գիները խիստ չափաւոր են: Մաս-
նաւոր ակաւայի դեղեր ալ կը գոր-
ուին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԵՆԵՔՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԻԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԳԱԶԻՐԻ

Օրերայի հրապարակ, Կալուած Զօկիայի
Թիլեժօն 23.56
Կ'ստանանքն զետեղուներ ելքարա-
կան լոյսի և օդային կազի: Մեծաքանակ
և փոքրաքանակ վաճառու մոէն տեսակ
լոյս արտադրող առարկաներու:
Խնամաւ աշխատութիւն, խիստ
չափաւոր գին:

ԲԱՍՏՈՐ ՆԱԼԹԵՐ
(PASTILLES NALTHER)

Հաջի չափ կաշեւոր ամեն անգի համար
Գաղութիւն ունին թէ փորձարու-
թիւն, ստամոքսի տկարութիւն թէ ան-
մարտդութիւն, ջերմէ կը տառապին թէ
անքունութենէ, հարբուէ ունին թէ
յօղաքաւ:

Դորձած՝ եւ պիտի օգտուի անպարմա:
Դարման է՝ 36 տեսակ հիւանդու-
թիւններու, որոնք մանրամասնուած
են յայտարարին մէջ, որ կը դառնի իւ-
րաքանչիւր տաւի հետ:

Գիներն են շատ անգամ Ե.Ղ.
Տփիկը (որ կը պարուենակէ 67 հատ) 10
Տուփը (որ կը պարուենակէ 3 տփիկ) 20
Թղթատարով առաքման համար պէտք
է միասին գրկել նաեւ երկու դրո:

Ամերիկեան այս դեղատարիկը պատ-
րաստուած է յայտնի քոյսերու եւ ար-
մատներու հիւթէն եւ օգտակարութիւնը
հաստատուած է բժշկական կանոններէ:
Անձնապէս փորձելէ եւ օգտուելէ
վերջ միայն ստանձնած է Եղիպտոսի
ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը՝ ԳԱ-
ՐԱԿԱՆԱՆ ԹՈՒՄԱՍ, որուն կայքէջն է
գինիլ, փոքր թէ մեծաքանակի համար,
անմամբ կամ քաղ փոստով հեռուեալ
հասցէին:

82, Rue Guinet Charkas (Boulac)
c/o Ecole Arménienne
B. P. 1079 Le Caire (Egypte)

ՇՐԱՅՆԻ ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ
Stein's Oriental Stores Limited

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ՏՂԱՅՈՑ
ՀԱԳՈՒՍՆԵՐ

ՊԱՆԱՆՑ: ԵՒ ՓՈՔԻԿ ԱՂԱԿԱՆՑ
ՇՐԱՅՆԵԱՆԵՐ, ՊՈՒՋՆԵՐ
ԵՒ ԳԼԽԱՐԿԵՐ

Գլխարկներու, գլխանցներու, շապիկներու, հոսեղներու, ձեռնացներու,
կաշեայ առարկաներու, կօշիկներու, հերմակեղներու, համարդու-
քանց պիտանքներու եւ անոյիներու առաւ մքեր:

Գիները յոյժ չափաւոր եւ անկրկնելի:

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ ԾԽԱԽՈՏԻ
Եւ Եգիպտական սիկարէրներու

ՎԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԵՂԱՐԲ

ՋԱԿԱԶԻԿ-ԱՂԵՔՍԱՆԻՐԻԱ

Համարաւոր են իր Ապուրիկան (Առող) Միախոսները եւ Սիկարէրները

ՊԱՆԵ ՑՕՐԹԱՆ
Banque d'Orient

ԱՆԱՆՈՒՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագումար՝ ամբողջապէս վճարուած
Ֆր. 25,000,000

Կեդրոնականի ԱՅԻՆԷ

Մասնաճիւղեր՝ Աղեքսանդրիա, Գա-
հիթէ, Սեւասթի-Իզմիր, Դորձակալութիւն
Ներ՝ Միսիլլէ, Մանասթըր, Սերէզ եւ
Ջակաղիկ: Փոխ-Դորձակալութիւններ՝ Պեր-
կամա, Մադինա եւ Սոմա:

ՊԱՆԲ ՄՕՐԻԱՆ կը կատարէ անդա-
նաւորական ամէն տեսակ գործողու-
թիւններ:

ՊԱՆԲ ՄՕՐԻԱՆ կ'ընդունի դրամա-
կան աւանդներ, հետեւեալ տոկոսներով.
Հարկերէն 3 ի տես վճարելի
» 3,50 9 ամիսէն »
» 4 1 տարեկէն »
» 5 5 տարեկէն եւ աւելի վճ.

Նոյնպէս՝ ինայտուութիւնը քաջակե-
րելու համար հաստատած է փոքր խնայ-
դութեանց յատուկ ճիւղ մը որ կ'ընդունի
Ե. Ղ. 20էն Ե. Ղ. 25,000 տարեկան հա-
րկերէն 1 տոկոսով:

ՆՆԱՅՈՂԱԿԱՆ
ՏՊԱՐԱՆ

Շառա Ապա Տաքար Թիւ 16

Սեփականատէ՝ Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Կ'ստանանք ամեն տեսակ սպարաւակաւ
գործերու պատրաստութիւնը, Գիրք, Տետակ,
Հաշուեցուցակ, Նամակագրութիւն, Այցե-
տուր եւլն չափաւոր գիներով:

Ծանօթագրութիւն կը կատարուի խը-
նամով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՅԱՍԵԱՆ

ՔԱՐԻԿՈՒՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՄԵԾԱՐԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Աղեքսանդրիա, Միսի Միսիկալի փողոց Թիւ 40
(Արքայի մզկիթին դէմը)

Թիլեժօն Թիւ 93-45

Այս վաճառատունը կը հայտարարէ
թէ Աղեքսանդրիայ եւ թէ Ռոմէլէ մէջ
ՄԱՆԹԱՆԷՆԻ հարստացող առեւտրական եւ
ամերիկեան բեթօլը, չափաւոր գիներով
Ապրանքները քրք օրին կը յանձ-
նուին ամենայն կանոնաւորութեամբ:
ԴԻՄԵՏԷՔ ԵՒ ԴՈՋ ՊԵՏԻ ՄԵԱԿ:

ԴԵՂԱՐԱՆ ԱՂՊՈՆ

Թիլեժօն փառա Թիւ 29 Աղեքսանդրիա

Անգլ. պանակաւոցին մօտ

Թիլեժօն 24-95

Դեղագործ Ս. ՊՕՂԱՆԵԱՆ կը ծա-
նուցանէ յարգող հայ հասարակութեան,
բացումը իր նորահաստատ ԱՂՊՈՆ ԴԵ-
ՂԱՐԱՆԻ, թարմ դեղերու ճօն մթեր-
քով մը: Դեղերը կը պատրաստուին ա-
մենամեծ խնամքով եւ ըստ կարելւոյն ա-
ման, իսկ վիայիսլ աղքատաց դեղերը
առանց չառու:

ԱՂՊՈՆ ԴԵՂԱՐԱՆը ունի ամէն ծա-
մանակ արամադրելի մասնադէտ բժիշկ-
ներ ամէն տեսակ հիւանդութեանց համար:
ԱՂՊՈՆ ԴԵՂԱՐԱՆը յաճախեցի փո-
խանակ օտարներու, եւ զոն պիտի մնա:

ԴԵՐՉԱՅՈՒՆԻ

ԱՂԱԿԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Պապ-Սիւրա, Սուր-Էլ-Խամիլ, Թիւ 159

Կը կարէ խիստ մաքուր և վերջին նո-
րաներով: Նաեւ կը գաւախտէ Եւ-
րոպական հասնով, դերերը դերաւառ-
չելէ եւ:

Ա. Ն. ՕՏԱՊԱՏԵԱՆ
ՇՐԱՅՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հաստատուել 1902

Դանիլ, Սիֆի Կեփի

Կը վաճառուին ամէն տեսակ
կեղանակներ, բրդեղէն, բամպակե-
ղէն, սպաճոյ, պաքիս, գէճի,
մասաթղամ եւ մանաւանդ դերակ-
ներու պիտանքներ, մեծաքանակ եւ
փոքրաքանակ:

Ներածմունք ուղղակի Եւրոպա-
յէն: Ապրանքներու տոկոսներով եւ
եւ դիներու չափաւորութեան մա-
սին արդէն իսկ համարաւորացած
այս վաճառատունը կ'արժէ անդամ
մը այցելել:

առիթիւն օգտուելիք

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ՌՕՄԱ
Banco di Roma

Հաստատուել 1880ին

Դրամագումար, 200,000,000 ֆրանք ամբողջապէս վճարուած

ԸՆԴՀ. ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՐԻ — ՀՈՒՄ

Կեդրոնականի: Քիւրնի, Չէնովա, Նաբլի, Թուրին, Ֆիորենցա, Աղեքսան-
դրիա, Կոնստանտնուպոլիս, Գարիբոլի, Դալիք, Մալթա, Ափրիկեան Տրիպոլիս

ՄԱՆԱՆԻՐ

Ապա	Տարա Մապ	Բիւնթոյ
Ապաւնո Լազիպի	Ճէրմ	Սիլնա
Արեցցո	Յօսանո	Սուպիար
Ալեքսանո	Յրաքաթի	Թարալիսի
Պէնզալի	Յրաքիսի	Թիվոլ
Պալաքիսի	Լուքա	Թորը Անունգիաթ
Սոնիլ Բաթիլ	Բոնուպի	Վէլլիթի
Գանիլ	Մոնպալմ	Վիարձիթի
Գանիլ Նուսի	Սրաքիլ	Վիլլիթի
Գորնիթ Թարալիսի	Սրաքիլ	Վիլլիթի
Էրնո	Բալանքիլի	

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ՌՕՄԱ կ'ընդունի ամէն տեսակ սեղանաւորական գործողութիւններով, այսինքն արժե-
քըքներու վրայ ապան, Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի կարեւոր քաղաքներուն իրա փողոցի, չէր եւ Վիեննա
ար քրէտի, հեռագրաւ վճարմունք, Եգիպտոսի եւ Եւրոպայի վրայ պատրաստութիւններու գանձում,
կտրուներու եւ վրձակաւանութիւն շարուած պարգեւներու գանձում, Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի մէջ
պարտքի հրամաններու գործողութիւն, Արժեքներու պահպանութիւն, Ապրանքներու պահպանում եւ
ապանք գործողութիւն:

ՊԱՆԲՈ ՏԻ ՌՕՄԱ կ'ընդունի դրամական աւանդներ, ուղղուած: ատեն կամ քրք պայմանաւոր-
մով վճարելի:
ՊԱՆԲՈ ՏԻ ՌՕՄԱ օտարականներու համար յատուկ մասնաճիւղ մը բացած է Մոնթեքաթինի
համարաւոր շրջանակները, ուր ամէն տեսակ սեղանաւորական գործողութիւններ կ'ընծայուին յաճախորդ-
ներուն:

ԵՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍԵՏՈՒՆ

Մալթա, Աղեքսանդրիա, Գարիբոլի, Դալիք, Մալթա, Ափրիկեան Տրիպոլիս

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Նոյեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ	Բացում	Փակում
Նոյ.	17 11]16	17 11]16
Յունիար	17 15]16	17 27]32
Մարտ	18 1]8	18 3]32
Նոյ.(1916)	17 21]32	17 9]16

ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ		
(3 ամիս)	103 25]40	106 25]40
(2 ամիս)	107 30]40	107 20]40

ԱՐԴԵՐՈՒՐ		
Գրեթի Յօսիլի 1888	Ֆր. 290.—	
» » 1903	» 239.50	
» » 1911	» 249.50	
Բուսիլի Երկաթուղի	» 125.—	
Բանամա	» 92.—	